

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

SEKCJA CZWARTA

SPRAWA MUSIAŁEK I BACZYŃSKI przeciwko POLSCE

(Skarga nr 32798/02)

WYROK

STRASBURG

26 lipca 2011 roku

*Wyrok ten stanie się ostateczny zgodnie z warunkami określonymi w Artykule 44 § 2
Konwencji. Wyrok może podlegać korekcie wydawniczej.*

W sprawie Musiałek i Baczyński przeciwko Polsce,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Seksja Czwarta), zasiadając jako Izba w składzie:

Nicolas Bratza, *Przewodniczący*,
Lech Garlicki,
Ljiljana Mijović,
Sverre Erik Jebens,
Zdravka Kalaydjieva,
Nebojša Vučinić,
Vincent A. De Gaetano, *sędziowie*,

oraz Lawrence Early, *Kanclerz Sekcji*,

Obradując na posiedzeniu niejawnym w dniu 5 lipca 2011 roku,

Wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 32798/02) wniesionej do Trybunału przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie Artykułu 34 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności ("Konwencja") przez dwóch obywateli Polski, Pana Tomasza Musiałka ("pierwszy skarżący") oraz Pana Jarosława Baczyńskiego ("drugi skarżący"), odpowiednio w dniu 12 sierpnia 2002 roku oraz w dniu 20 listopada 2003 roku.
2. Rząd polski ("Rząd") był reprezentowany przez pełnomocnika, Pana J. Wołosiewicza z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.
3. Skarżący zarzucili przede wszystkim naruszenie Artykułu 3 Konwencji ze względu na nieodpowiednie warunki odbywania kary pozbawienia wolności, w szczególności na zjawisko przeludnienia.
4. W dniu 23 czerwca 2008 roku Przewodniczący Czwartej Sekcji Trybunału zdecydował o zakomunikowaniu Rządowi skargi na naruszenie Artykułu 3 Konwencji. Zgodnie z Artykułem 29 § 3 Konwencji wydano decyzję o łącznym rozpoznaniu skargi, co do meritum i dopuszczalności.

STAN FAKTYCZNY

I OKOLICZNOŚCI SPRAWY

5. Pierwszy skarżący, Pan Tomasz Musiałek, jest obywatelem Polski, urodził się w 1966 roku i mieszka w miejscowości Kamień w Polsce. Drugi skarżący, Pan Jarosław Baczyński, urodził się w 1974 roku i jest obywatelem Polski. W chwili obecnej odbywa karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w Zarębie Górnej.

A. Pierwszy skarżący

1. Okres pozbawienia skarżącego wolności

6. Skarżący, który został skazany za zabójstwo był pozbawiony wolności w dwóch odrębnych terminach.
7. Po raz pierwszy, był nieprzerwanie pozbawiony wolności od dnia 2 lipca 1995 roku do dnia 9 lipca 2004 roku (został skierowany do różnych zakładów penitencjarnych). W tym terminie udzielono mu przerwy w odbywaniu kary w celu odbycia leczenia poza jednostką penitencjarną.
8. Po raz drugi, odbywał nieprzerwanie karę pozbawienia wolności od dnia 26 stycznia 2006 roku do dnia 2 lutego 2009 roku. (został skierowany do różnych jednostek penitencjarnych).

2. Pierwsze pozbawienia skarżącemu wolności

9. Od dnia 8 do 23 listopada 1999 roku oraz od dnia 1 grudnia 2000 roku do dnia 12 września 2001 roku skarżący przebywał w Zakładzie Karnym Nr 1 we Wrocławiu. Od dnia 12 września 2001 roku do dnia 9 lipca 2004 roku przebywał on w Zakładzie Karnym w Wołowie.

(a) Warunki osadzenia skarżącego

10. Według oficjalnych danych, przez cały rok 1999 oraz większość roku 2000, liczba osadzonych w Zakładzie Karnym we Wrocławiu była niższa niż przewidziana pojemność jednostki. Jednak w grudniu 2000 roku ogólna pojemność zakładu karnego została przekroczona o 144 osoby.
11. W grudniu 2000 roku skarżący przebywał na oddziale szpitalnym Zakładu Karnego we Wrocławiu i nie był w tym czasie dotknięty ogólnym zjawiskiem przeludnienia w jednostce.
12. Skarżący zarzucił jednak, że od 2001 roku do bliżej nieokreślonego dnia był przetrzymywany w znacznie przeludnionych celach, zarówno w Zakładzie Karnym we Wrocławiu, jak i w Zakładzie Karnym w Wołowie. Przysługiwała mu godzina zajęć sportowych na wolnym powietrzu dziennie oraz jedna kąpiel pod prysznicem na tydzień.
13. Rząd nie udzielił żadnych informacji na temat liczby osadzonych w Zakładzie Karnym we Wrocławiu w 2001 roku lub w Zakładzie Karnym w Wołowie w okresie od września 2001 roku do lipca 2004 roku. Rząd nie zakwestionował zarzutów skarżącego dotyczących ograniczonego dostępu do dziedzińca więziennego i prysznica.

(b) Opieka medyczna udzielona skarżącemu w warunkach więziennych

14. Od 1998 roku skarżący cierpiał na przykurcz Dupuytrena, chorobę, która nieleczone uniemożliwia prostowanie palców dłoni i stóp.
15. W bliżej nieokreślonym dniu skarżący przeszedł operację prawej dłoni i prawej stopy w szpitalu Aresztu Śledczego w Warszawie.

16. Następnie, w dniu 7 grudnia 2000 roku, został poddany kolejnej operacji, tym razem w szpitalu Zakładu Karnego we Wrocławiu.

Skarżący zarzucił, że obje operacje zostały przeprowadzone niewłaściwie oraz że nie zapewniono mu odpowiedniej opieki medycznej po każdym zabiegu. Na skutek tego, rany goiły się dłużej, rozwinął się stan zapalny, grzybica oraz przykurcz dwóch palców prawej ręki spowodowany zmianami bliznowatymi.
 17. Liczne opinie biegłych oraz zeznania świadków, które zostały zgromadzone w toku postępowania karnego wszczętego z zawiadomienia skarżącego (zob. paragrafy 40-43 poniżej) ujawniły, że krótko po drugim zabiegu operacyjnym skarżący namoczył dłoń w roztworze odkażającym niewiadomego pochodzenia i dokonał iniekcji w gojącą się ranę.
 18. W bliżej nieokreślonym dniu w 2001 roku skarżący był konsultowany przez specjalistę chirurgii plastycznej, który zalecił mu trzeci zabieg naprawczy ręki w specjalistycznej poradni ortopedycznej Aresztu Śledczego w Warszawie.
 19. W dniu 22 stycznia 2002 roku Dyrektor Zakładu Karnego w Wołowie poinformował skarżącego, że kwalifikuje się do operacji rekonstrukcji prawej dłoni, ale zabieg tego typu nie może zostać przeprowadzony w warunkach systemu penitencjarnego. Skarżący został także poinformowany, że szpitale więzienne nie są w stanie zapewnić mu dalszej opieki diagnostycznej lub leczenia operacyjnego.
 20. Specjalistyczna opinia medyczna uzyskana przez sąd penitencjarny w dniu 18 lutego 2002 roku (zob. paragraf 38 poniżej) stwierdza, że skarżący wymaga leczenia chirurgicznego w trybie planowanym, a nie natychmiastowym oraz że stan jego zdrowia mógłby ulec poprawie przy zastosowaniu fizjoterapii dostępnej w zakładzie karnym. W konsekwencji, w dniu 8 lipca 2002 roku Sąd Okręgowy we Wrocławiu oddalił wniosek skarżącego o udzielenie przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności.
 21. W dniu 6 marca 2003 roku naczelnny lekarz szpitala w Zakładzie Karnym w Wołowie wydał pisemne orzeczenie, w którym zaznaczył, że przykurcz małego palca u prawej dłoni skarżącego jest tak rozległy, że nie kwalifikuje się już do leczenia. Lekarz zalecił zamiast tego amputację palca. Skarżący nie wyraził zgody na amputację.
 22. Rząd stwierdził, że skarżący w 2003 roku poddał się pięciokrotnie badaniom ortopedycznym i odmówił odbycia dwóch zaplanowanych konsultacji specjalistycznych. W rzeczonym czasie stan prawego kciuka skarżącego był zadowalający, ale wykryto zmiany w jego prawym łokciu. Skarżący kwalifikował się także do operacji przykurczu dwóch palców lewej ręki. Z uwagi na uszkodzony staw biodrowy skarżący pozostawał pod okresową obserwacją.
 23. W 2004 roku zaplanowano cztery badania specjalistyczne, którym miał się poddać skarżący. Wyraził on zgodę na przeprowadzenie jedynie trzech z nich. W kwietniu 2004 roku zalecono zabieg operacyjny przykurczu palców.
 24. W dniu 9 lipca 2004 roku udzielono skarżącemu przerwy w odbywaniu kary na okres osiemnastu miesięcy w celu odbycia leczenia poza penitencjarnym systemem opieki zdrowotnej.
3. *Działania podjęte przez skarżącego w związku z warunkami pierwszego osadzenia i opieką medyczną w jednostkach penitencjarnych*

(a) Działania dotyczące warunków osadzenia skarżącego

(i) Skargi penitencjarne i administracyjne

25. Skarżący złożył liczne skargi do administracji wspomnianych zakładów karnych oraz Rządu i władz penitencjarnych, podnoszące różne aspekty jego osadzeniem.
26. W piśmie z dnia 14 listopada 2001 roku Dyrektor Centralnego Zarządu Służby Więziennej stwierdził, *inter alia*, że pomiędzy dniem 22 maja i 28 sierpnia 2001 roku skarżący został osadzony w celi mieszkalnej nr 84 w pawilonie nr II oddziału 1B Zakładu Karnego Nr 1 we Wrocławiu. W celi zakwaterowani byli czterej skazani, łącznie ze skarżącym. Został on następnie przeniesiony do celi nr 84 w pawilonie nr I oddziału 3A. Nie podano powierzchni niniejszych cel mieszkalnych.

(ii) *Postępowanie karne przeciwko personelowi więziennemu i administracji*

27. W dniu 26 czerwca 2003 roku Prokuratura Rejonowa w Wołowie umorzyła postępowanie przygotowawcze w sprawie zarzutów wysuniętych przez skarżącego, że Dyrektor Zakładu Karnego w Wołowie przekroczył swoje uprawnienia i nie dopełnił obowiązków, ponieważ wyraził zgodę na przyjęcie nowych skazanych, co doprowadziło do znacznego przeludnienia i nieodpowiednich warunków bytowych w placówce. Postępowanie zostało zakończone z uwagi na niestwierdzenie popełnienia czynu zabronionego. Ustalono, że w rzeczonym czasie skarżący przebywał wspólnie z sześcioma innymi osadzonymi w celi mieszkalnej przeznaczonej dla pięciu osób. Stwierdzono pomimo tego, że warunki sanitarne i bytowe były odpowiednie. Osadzonym przydzielono oddzielne łóżka, zapewniono dostęp do odbiorników telewizyjnych oraz umożliwiono korzystanie z zajęć sportowych na wolnym powietrzu w wydłużonym wymiarze czasu.
28. Podobnie, w dniu 16 września 2003 roku Prokuratura Rejonowa w Wołowie umorzyła postępowanie przygotowawcze w sprawie zarzutów wysuniętych przez skarżącego wobec Zakładowi Karnemu w Wołowie. Podnosiły one kwestie złego zarządzania jednostką od dnia 13 września 2003 roku. Skarżący stwierdził, że Dyrektor Zakładu Karnego w Wołowie przekroczył swoje uprawnienia i nie dopełnił obowiązków, ponieważ wyraził zgodę na przyjęcie nowych skazanych pomimo utrzymującego się stanu przeludnienia. W toku postępowania ustalono, że skarżący został umieszczony w ośmiu różnych celach mieszkalnych (w pawilonie A i B) o powierzchni od 16 do 16,3 m². Cele te przeznaczone były dla pięciu osadzonych, lecz rzeczywista liczba zakwaterowanych w nich osób dochodziła do ośmiu. Podkreślono, że pomimo występującego zjawiska przeludnienia, prawa osadzonych były przestrzegane. Cele mieszkalne były dostatecznie wentylowane i ogrzewane. Warunki sanitarne były odpowiednie. Osadzonym przydzielono oddzielne łóżka, zapewniono dostęp do odbiorników telewizyjnych i innych urządzeń. Ze względu na utrzymujący się stan przeludnienia, osadzeni mogli uczestniczyć w zajęciach sportowych na wolnym powietrzu w wydłużonym wymiarze czasu oraz korzystać z sali gimnastycznej i biblioteki. Uznano, że przypadek Zakładu Karnego w Wołowie nie jest odosobniony, ponieważ zjawisko przeludnienia jest problemem ogólnokrajowym. Nie można winić administracji Zakładu Karnego w Wołowie za pogorszenie warunków w placówce w związku z przyjęciem nowych skazanych. Dyrektor podejmował działania zgodnie z prawem. Jego decyzje o zmniejszeniu powierzchni cel mieszkalnych poniżej 3 m² na osobę były podejmowane co trzy miesiące i regularnie przekazywane sędziemu penitencjarnemu. Na koniec podkreślono, że decyzja o przyjęciu skazanego do zakładu karnego nie leżała w gestii dyrektora, lecz sądu krajowego, który wyznaczył miejsce odbywania kary.

29. W dniu 22 stycznia 2004 roku Sąd Rejonowy w Wołowie oddalił zażalenie na powyższe postanowienie. Sąd uznał, że postępowanie przygotowawcze w tej sprawie zostało przeprowadzone rzetelnie i sumiennie, a wnioski prokuratora były trafne. Bez względu na poczynione ustalenia, sąd stwierdził, że zjawisko przeludnienia i nieodpowiednie warunki bytowe stanowią powszechny problem w wielu jednostkach penitencjarnych w kraju, włączając w to Zakład Karny w Wołowie. W konsekwencji, sytuacja zaistniała w Zakładzie Karnym w Wołowie nie była spowodowana złym zarządzaniem jednostką lub zaniedbaniem ze strony administracji.

(iii) Powództwo cywilne przeciwko Zakładowi Karnemu we Wrocławiu i Skarbowi Państwa

30. W dniu 21 marca 2004 roku skarżący wniósł powództwo przeciwko Zakładowi Karnemu we Wrocławiu o naruszenie dóbr osobistych.
31. W dniu 1 lutego 2005 roku Sąd Okręgowy we Wrocławiu oddalił wniosek skarżącego o wyznaczenia pełnomocnika z urzędu. Skarżący stwierdził, że nie został o tym fakcie poinformowany.
32. W bliżej nieokreślonym dniu skarżący złożył zeznania przed Sądem Rejonowym w Wołowie w drodze pomocy sądowej. Skarżący został powiadomiony o terminie kolejnego przesłuchania we Wrocławiu, ale się na nim nie stawił.
33. W dniu 31 sierpnia 2005 roku Sąd Okręgowy we Wrocławiu oddalił powództwo skarżącego o zadośćuczynienie. Nie wniesiono apelacji od wyroku.
34. Skarżący stwierdził, że nie posiadał wiedzy na temat wydanych postanowień i wyroku sądu pierwszej instancji do momentu, kiedy zapoznał się z aktami sprawy w sądzie w dniu 9 marca 2006 roku. Stwierdził następnie, że sam wyrok nie został mu nigdy doręczony.

(b) Działania dotyczące opieki medycznej udzielonej skarżącemu w warunkach więziennych

(i) Wnioski kierowane do sądu penitencjarnego

35. Pomiędzy rokiem 2001 a 2003 skarżący ubiegał się kilkakrotnie o przerwę w odbywaniu kary pozbawienia wolności ze względów zdrowotnych. Skarżący został przebadany przez liczne komisje lekarskie, lecz sąd penitencjarny oddalił wszystkie jego wnioski.
36. W piśmie z dnia 3 października 2001 roku Dyrektor Zakładu Karnego we Wrocławiu poinformował skarżącego, że w wyniku wewnętrznego postępowania wyjaśniającego ustalono, że skarżący był konsultowany przez specjalistę chirurgii plastycznej, który zalecił mu trzeci zabieg naprawczy ręki w specjalistycznym ośrodku ortopedycznym Aresztu Śledczego w Warszawie.
37. W dniu 22 stycznia 2002 roku Dyrektor Zakładu Karnego w Wołowie poinformował skarżącego, że zdiagnozowano u niego przykurcz Dupuytrena trzeciego stopnia oraz uszkodzenie nerwu łokciowego prawej ręki. Stwierdzono również, że skarżący kwalifikuje się do zabiegu rekonstrukcji prawej ręki, ale tego typu operacja nie może zostać przeprowadzona w warunkach systemu penitencjarnego. Na koniec poinformowano skarżącego, że szpitale więzienne nie są w stanie zapewnić mu dalszej opieki diagnostycznej lub leczenia operacyjnego.

(ii) Postępowanie sądowe

38. Sąd wszczął postępowanie z urzędu z uwagi na rozbieżności pomiędzy opinią przedstawioną przez lekarzy więziennych, a opinią lekarzy Zakładu Medycyny Sądowej we Wrocławiu. Sąd przesłuchał biegłego lekarza sądowego. W dniu 18 lutego 2002 roku przedstawiono sądowi nową opinię, która stwierdzała, że skarżący wymaga leczenia chirurgicznego w trybie planowanym, a nie natychmiastowym oraz że stan jego zdrowia mógłby ulec poprawie przy zastosowaniu fizjoterapii dostępnej w zakładzie karnym. W dniu 8 lipca 2002 roku Sąd Okręgowy we Wrocławiu oddalił wniosek skarżącego o udzielenie przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności.

(iii) Dochodzenie w sprawie karnej

39. W tym czasie, w dniu 13 kwietnia 2001 roku skarżący zawiadomił organy ścigania o podejrzeniu popełnienia błędu w sztuce lekarskiej przez personel medyczny Zakładu Karnego we Wrocławiu, do którego doszło w trakcie i po przeprowadzonym zabiegu operacyjnym, któremu został poddany skarżący.
40. W dniu 25 czerwca 2001 roku Policja we Wrocławiu umorzyła dochodzenie w związku z brakiem znamion czynu zabronionego. Ustalono, że lekarze i personel Zakładu Karnego we Wrocławiu zapewnili skarżącemu właściwe leczenie chirurgiczne i pooperacyjną opiekę medyczną. Z drugiej strony, ustalono również, że skarżący dokonał samouszkodzenia poprzez moczenie dłoni w roztworze odkażającym niewiadomego pochodzenia i dokonanie iniekcji w gojącą się ranę.
41. W dniu 24 października 2001 roku Prokuratura Rejonowa we Wrocławiu umorzyła postępowanie przygotowawcze we wspomnianej powyżej sprawie w związku brakiem znamion czynu zabronionego. Prokurator powołał się na dwie opinie biegłych oraz zeznania naczelnego lekarza jednego ze szpitali więziennych. Stwierdzono, że operacja w szpitalu Zakładu Karnego we Wrocławiu została przeprowadzona właściwie. Konieczność przeprowadzenia kolejnego zabiegu wynikała raczej z naturalnego postępu choroby i zaniedbania jakiego dopuścił się skarżący w leczeniu pooperacyjnym, niż z błędu w sztuce lekarskiej podczas pierwszej operacji.
42. W bliżej nieokreślonym dniu sąd krajowy uchylił tę decyzję i nakazał dalsze prowadzenie postępowania w sprawie.
43. Jednak w dniu 29 kwietnia 2002 roku Prokuratura Rejonowa we Wrocławiu umorzyła ponownie postępowanie, podtrzymując stanowisko przytoczone powyżej. Postępowanie wyjaśniające, w trakcie którego przedstawiono opinię biegłych z Zakładu Medycyny Sądowej z dnia 25 marca 2002 roku potwierdziło, że leczenie i opieka zapewniona skarżącemu podczas i po operacji były odpowiednie. Z drugiej strony, ustalono również, że skarżący sam utrudniał proces rehabilitacji po zabiegu operacyjnym. Liczni świadkowie zeznali, że skarżący moczył dłonie w roztworze odkażającym niewiadomego pochodzenia i dokonał iniekcji w gojącą się ranę. To ostatecznie doprowadziło do infekcji i problemów z powrotem do zdrowia.
44. Skarżący, który był reprezentowany w rzeczonym czasie przez pełnomocnika odwołał się od decyzji prokuratora.
45. W dniu 4 kwietnia 2003 roku Sąd Rejonowy we Wrocławiu oddalił odwołanie.

4. Drugie pozbawienie wolności skarżącego

46. Od dnia 10 lipca 2006 roku do dnia 25 maja 2007 roku skarżący przebywał w Zakładzie Karnym w Wołowie. Od dnia 26 maja do dnia 26 października 2007 roku

był osadzony w Zakładzie Karnym Nr 1 we Wrocławiu. Od dnia 26 października 2007 roku do dnia 2 lutego 2009 roku był ponownie przetrzymywany w Zakładzie Karnym w Wołowie.

(a) Warunki osadzenia skarżącego

47. Skarżący podniósł, że został osadzony w przeludnionych celach nie spełniających norm sanitarnych. Przysługiwała mu godzina zajęć sportowych na wolnym powietrzu dziennie oraz jedna kąpiel pod prysznicem na tydzień.
48. Rząd nie udzielił żadnych informacji na temat liczby osadzonych, z którymi skarżący przebywał wspólnie w celi w Zakładzie Karnym w Wołowie w okresie pomiędzy lipcem 2006 roku a majem 2007 roku.

W odniesieniu do Zakładu Karnego we Wrocławiu, Rząd stwierdził, że przewidziana pojemność jednostki została przekroczona o 340 osób.

Na koniec, z rejestrów prowadzonych przez Zakład Karny w Wołowie wynika, że w okresie od października 2007 roku do lutego 2009 roku skarżący był osadzony w celach mieszkalnych, których powierzchnia wahała się od 2.3 do 8 m² na osobę.

(b) Opieka medyczna udzielona skarżącemu w warunkach więziennych

49. Skarżący oświadczył, że w trakcie odbywania drugiej kary pozbawienia wolności nie została mu zapewniona odpowiednia opieka medyczna.

Rząd stwierdził, że w dniu 2 czerwca 2006 roku skarżący powiadomił władze penitencjarne na piśmie, że nie wyraża zgody na poddanie się badaniu lub na leczenie na oddziale ortopedycznym Zakładu Karnego we Wrocławiu.

50. We wrześniu 2006 roku skarżący odbył konsultację neurologiczną, a w październiku 2006 roku odmówił poddania się badaniu EMG mięśni.
51. W marcu 2007 roku skarżący nie wyraził zgody na odbycie konsultacji ortopedycznej. Ostatecznie, w lipcu 2007 poddał się badaniu przeprowadzonemu przez specjalistę w dziedzinie ortopedii w Areszcie Śledczym Warszawa-Mokotów. Skarżący nie kwalifikował się w rzeczonym czasie do leczenia operacyjnego w warunkach tamtejszego oddziału.
52. W dniu 28 sierpnia 2007 roku skarżący odbył konsultację w poradni ortopedycznej we Wrocławiu i trzy miesiące później został skierowany na operację przykurczu prawej ręki.

W dniu 10 października 2007 roku skarżący wycofał jednak zgodę na zabieg operacyjny.

Wkrótce po tym władze penitencjarne wystosowały ponownie prośbę o wyznaczenie kolejnego terminu operacji, ale poradnia nie potwierdziła żadnej daty ewentualnego zabiegu.

5. *Działania podjęte przez skarżącego w związku z warunkami drugiego osadzenia i opieką medyczną w jednostkach penitencjarnych*

(a) Działania dotyczące warunków osadzenia skarżącego

53. Skarżący nie wniósł skarg do władz penitencjarnych oraz administracji więziennej podnoszących kwestie warunków bytowych. Złożył skargę do administracji Zakładu Karnego w Wołowie na jakość opieki medycznej. Nie wytoczył jednak powództwa o

zadośćuczynienie za naruszenia dóbr osobistych na skutek przeludnienia, nieodpowiednich warunków bytowych i opieki medycznej w placówce penitencjarnej w trakcie drugiego osadzenia.

(b) Działania dotyczące opieki medycznej udzielonej skarżącemu w warunkach więziennych

54. Skarżący wniósł liczne skargi na jakość opieki medycznej udzielonej mu w Zakładzie Karnym w Wołowie.
 55. W piśmie z dnia 15 listopada 2006 roku Dyrektor Zakładu Karnego w Wołowie oświadczył, że w dniach 24 i 31 października 2006 roku nie umożliwiono skarżącemu odbycia konsultacji lekarskiej, pomimo ustalonego wcześniej terminu wizyty. Decyzję uzasadniano faktem, że liczba nagłych przypadków w tych dniach była tak wysoka, że odwołano pewne rutynowe badania kontrolne, również te na które został skierowany skarżący. Fakt, że skarżący nie odbył konsultacji lekarskiej nie miał wpływu na pogorszenie się jego stanu zdrowia. Dyrektor podkreślił, że skarżący korzystał regularnie z opieki medycznej, z wyjątkiem sytuacji opisanej powyżej. W dniu 23 października 2006 roku został zbadany przez lekarza więziennego, a w październiku i listopadzie 2006 roku został sześciokrotnie skierowany na izbę chorych.
 56. W piśmie z dnia 15 listopada 2006 roku Dyrektor Zakładu Karnego w Wołowie stwierdził, że w dniach 24 i 31 października 2006 roku nie umożliwiono skarżącemu odbycia konsultacji u lekarza więziennego w związku z przyjęciem dużej liczby nowych skazanych. Z drugiej strony podkreślono, że skarżący nie wymagał pilnej pomocy medycznej i fakt pominięcia dwóch wizyt lekarskich nie wpłynął na stan jego zdrowia.
6. *Akty rzekomego prześladowania w trakcie odbywania przez skarżącego kary pozbawienia wolności i wniosek o zwolnienie warunkowe*
57. Skarżący zarzucił, że był prześladowany przez personel i administrację Zakładu Karnego we Wrocławiu i Wołowie. Skarżący oparł się w tym zakresie na następujących dowodach i procedurach.
 58. W dniu 19 kwietnia 2001 roku w Zakładzie Karnym we Wrocławiu personel więzienny przeprowadził kontrolę celi nr 211, w której przebywał skarżący. Wykazała ona, że skarżący był w posiadaniu dokumentów, których ilość przekraczała limit dozwolony w porządku wewnętrznym jednostki. Dokumenty zostały przekazane do magazynu mundurowego. Ponadto, w trakcie rewizji skonfiskowano radiomagnetofon należący do skarżącego. Po sprawdzeniu, że w urzędzeniu nie ukryto żadnych materiałów, których posiadanie jest zabronione, administracja więzienia zwróciła odtwarzasz skarżącemu następnego dnia.
 59. W dniu 28 sierpnia 2001 roku Komisja Penitencjarna Zakładu Karnego we Wrocławiu podjęła decyzję o zmianie podgrupy klasyfikacyjnej posiadanej przez skarżącego. Został on przeniesiony z podgrupy, która odpowiada odbywaniu kary pozbawienia wolności „w warunkach zakładu karnego typu półotwartego dla skazanych odbywających karę po raz pierwszy w systemie programowego oddziaływania” (P 2/p) do podgrupy, która odpowiada odbywaniu kary pozbawienia wolności „w warunkach zakładu karnego typu zamkniętego dla skazanych odbywających karę po

raz pierwszy w systemie programowego oddziaływania” (P-1/p). Komisja Penitencjarna wzięła po uwagę ciężar gatunkowy popełnionego przestępstwa, negatywną ocenę stanu psychicznego skarżącego, jego dokuczliwy charakter oraz fakt podburzania przez niego współosadzonych do składania skarg na warunki panujące w zakładzie karnym.

60. W piśmie z dnia 3 października 2001 roku Dyrektor Zakładu Karnego we Wrocławiu poinformował skarżącego, że w wyniku wewnętrznego postępowania wyjaśniającego ustalono, że otrzymywał on papier listowy, koperty oraz znaczki w ilości, która pozwalała mu na prowadzenie obszernej korespondencji urzędowej. Nie stwierdzono przypadków opóźnienia w przesyłaniu korespondencji skarżącego.
61. W piśmie z dnia 9 października 2001 roku Dyrektor Zakładu Karnego we Wrocławiu poinformował skarżącego, że podniesione przez niego zarzuty, że administracja jednostki penitencjarnej sfałszowała jego podpis w dzienniku korespondencyjnym oraz że otrzymywał niewłaściwą opiekę medyczną były bezzasadne.
62. W piśmie z dnia 14 listopada 2001 roku Dyrektor Centralnego Zarządu Służby Więziennej przeprosił za to, że jeden z listów Centralnego Zarządu Służby Więziennej kierowany do skarżącego został przez pomyłkę otwarty przed przekazaniem go niego.
63. W dniach 2 kwietnia oraz 2 maja 2002 roku Prokurator Rejonowy we Wrocławiu umorzył dwa postępowania w przedmiocie otwierania korespondencji wychodzącej i przychodzącej przez personel Zakładu Karnego we Wrocławiu. W obu przypadkach decyzje uzasadniono brakiem znamion czynu zabronionego. Postanowienia zostały utrzymane w mocy przez Sąd Rejonowy we Wrocławiu, odpowiednio w dniu 4 listopada i w dniu 15 października 2002 roku.
64. W dniu 8 maja 2002 roku Prokuratura Rejonowa we Wrocławiu umorzyła postępowanie w przedmiocie fałszowania podpisu skarżącego w dzienniku korespondencyjnym przez personel Zakładu Karnego we Wrocławiu. Na etapie dochodzenia wstępnego uznano, że zarzucany czyn nie został popełniony. W dniu 14 października 2002 roku Sąd Rejonowy we Wrocławiu utrzymał decyzję w mocy.
65. W dniu 10 czerwca 2002 roku Prokuratura Rejonowa we Wrocławiu umorzyła postępowanie w sprawie zarzutów skarżącego, że Komisja Penitencjarna Zakładu Karnego we Wrocławiu nadużyła uprawnień, dokonując zmiany jego podgrupy kwalifikacyjnej. Postępowanie zostało umorzone z uwagi na brak znamion czynu niedozwolonego. W dniu 5 grudnia 2002 roku Sąd Rejonowy we Wrocławiu podtrzymał niniejszą decyzję.
66. W dniu 10 listopada 2003 roku Komenda Powiatowa Policji w Wołowie umorzyła postępowanie w sprawie zarzutów skarżącego, że personel Zakładu Karnego w Wołowie utrudniał skarżącemu korzystanie z odbiornika radiowego, biblioteki, porad lekarskich i zajęć kulturalno-oświatowych oraz że nie zapewnił mu wystarczającej ilości szafek w celi mieszkalnej i właściwego oświetlenia pomieszczenia. Ponadto śledczy zapoznali się z zarzutami skarżącego w przedmiocie wstrzymania korespondencji kierowanej do Komitetu do spraw Zapobiegania Torturom w Strasburgu przez funkcjonariuszy Zakładu Karnego w Wołowie w dniu 20 września 2001 roku. Zarzuty podniesione przez skarżącego zostały uznane za bezzasadne, a postępowanie umorzono. W dniu 14 listopada 2003 roku decyzja została utrzymana w mocy przez Prokuraturę Rejonową w Wołowie, a następnie w dniu 1 kwietnia 2004 roku przez Sąd Rejonowy w Wołowie.
67. W piśmie z dnia 26 listopada 2003 roku Zastępca Dyrektora Zakładu Karnego w Wołowie poinformował skarżącego o wynikach postępowania wyjaśniającego w przedmiocie zarzutów kradzieży radiomagnetofonu, kilku kart telefonicznych oraz znaczków pocztowych przez oddziałowego, który w dniu 13 listopada 2003 roku

dokonał kontroli celi nr 41, w której przebywał skarżący. Postępowanie wykazało, że radiomagnetofon został skonfiskowany przez funkcjonariusza z uwagi na naruszenie przez skarżącego plomb zabezpieczających, co było niezgodne z regulaminem wewnętrznym jednostki. Ustalono ponadto, że oddziałowy nie dokonał kradzieży kart telefonicznych ani znaczków pocztowych.

68. W dniu 15 stycznia 2004 roku Komenda Powiatowa Policji w Wołowie odmówiła wszczęcia śledztwa w sprawie zarzutów skarżącego, że w dniu 13 listopada 2003 roku funkcjonariusz Zakładu Karnego w Wołowie dokonał kradzieży należącego do niego radiomagnetofonu, znaczków pocztowych i kart telefonicznych. W dniu 29 stycznia 2004 roku decyzja została podtrzymana przez Prokuraturę Rejonową w Wołowie. Informacja na temat daty ostatecznego rozstrzygnięcia sądu w tej sprawie nie została przekazana do Kancelarii Trybunału.
69. W dniu 1 kwietnia 2004 roku Prokuratura Rejonowa w Wołowie umorzyła postępowanie przygotowawcze w sprawie niejakiego R.A., funkcjonariusza Zakładu Karnego w Wołowie, który w dniu 28 października 2002 roku rzekomo sfałszował podpis skarżącego w dzienniku korespondencyjnym. Postępowanie wykazało, że oskarżony rzeczywiście popełnił zarzucany mu czyn. Jednak ze względu na znikomą społeczną szkodliwość czynu i z uwagi na fakt, że funkcjonariusz przyznał się do winy i okazał skruchę postępowanie zostało zakończone. W dniu 13 stycznia 2005 roku Sąd Rejonowy w Wołowie utrzymał decyzję w mocy.
70. Skarżący złożył liczne wnioski o warunkowe zwolnienie. Zostały one jednak oddalone przez sąd penitencjarny z uwagi na negatywną prognozę kryminologiczną.
71. W dniu 9 lipca 2004 roku udzielono skarżącemu przerwy w wykonywaniu kary pozbawienia wolności w celu odbycia leczenia poza penitencjarnym systemem opieki zdrowotnej.
72. Pismo Zastępcy Dyrektora Zakładu Karnego w Wołowie z dnia 17 sierpnia 2006 roku zawiera szczegółowe dane na temat ilości papieru, kopert i znaczków, które zostały przekazane skarżącemu bezpłatnie. Stwierdzono także, że skarżący otrzymał parę butów z magazynu więziennego. W konsekwencji zarzuty podnoszone przez skarżącego w przedmiocie niewystarczającej ilości artykułów piśmiennych oraz braku pomocy społecznej były bezzasadne.

7. Powództwo cywilne w sprawie konfliktu w jednostce penitencjarnej

73. W dniu 28 kwietnia 2003 roku skarżący wniósł powództwo cywilne o odszkodowanie za uszczerbek na zdrowiu psychicznym, którego doznał będąc świadkiem bójki pomiędzy współosadzonymi w Zakładzie Karnym w Wołowie.
74. Początkowo skarżący był obecny na rozprawach i występował przed sądem osobiście. W dniu 9 lipca 2004 roku udzielono mu przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności z uwagi na stan zdrowia. Skarżący przebywał na wolności przez okres dwunastu miesięcy. Od tego dnia skarżący nie brał udziału w rozprawie osobiście z uwagi na zbyt dużą odległość pomiędzy siedzibą sądu a jego miejscem zamieszkania, która uniemożliwiała mu dojazd. W dniu 23 lipca lub sierpnia 2004 roku Sąd Rejonowy w Wołowie wyznaczył pełnomocnika z urzędu do reprezentowania skarżącego.
75. W dniu 1 marca 2005 roku Sąd Rejonowy w Wołowie oddalił powództwo skarżącego. Pełnomocnik odradził skarżącemu składanie apelacji od wyroku ponieważ nie miała ona szans powodzenia.

8. Powództwo cywilne przeciwko sądom krajowym

76. W 2005 roku skarżący wniósł pozew o odszkodowanie przeciwko Sądowi Okręgowemu we Wrocławiu i Sądowi Apelacyjnemu. Skarżący nie poinformował Trybunału o przebiegu postępowań. Z dokumentacji zgromadzonej przez Trybunał wynika, że przedmiotowe postępowania są w toku.

9. Postępowanie karne przeciwko skarżącemu

77. W dniu 28 czerwca 2002 roku skarżący został postawiony w stan oskarżenia pod zarzutem składania fałszywych zeznań w związku z *inter alia* informacją, którą skierował do Prokuratury Rejonowej we Wrocławiu w dniu 20 czerwca 2001. Skarżący podniósł wówczas zarzut fałszowania jego podpisu w dzienniku korespondencyjnym przez funkcjonariuszy Zakładu Karnego we Wrocławiu. Według skarżącego sytuacja ta miała trwać przez okres kilku miesięcy w 2001 roku.
78. W dniu 25 marca 2004 roku Sąd Rejonowy w Wołowie uniewinnił skarżącego.
79. W dniu 29 czerwca 2004 roku Sąd Okręgowy utrzymał wyrok w mocy.

10. Głosowanie w referendum

80. W dniu 2 września 1996 roku wyrokiem Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze skarżący został skazany na karę piętnastu lat pozbawienia wolności za zabójstwo oraz siedem lat pozbawienia praw publicznych, łącznie z prawem do głosowania.
81. W czerwcu 2003 roku skarżący chciał oddać głos w referendum w sprawie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Personel Zakładu Karnego w Wołowie nie umożliwił mu tego.
82. Skarżący skierował skargę w tej sprawie do administracji Zakładu Karnego w Wołowie i sądów krajowych. Stwierdził, że jeżeli pozbawienie praw publicznych staje się skuteczne z chwilą uprawomocnienia się wyroku, ale bieg terminu w tym kontekście, ulegałoby zawieszeniu na okres pozbawienia wolności, przedłużyłoby to okres pozbawienia praw publicznych znacznie ponad orzeczone przez sąd siedem lat.
83. W piśmie z 26 lutego 2007 roku Zastępca Dyrektora Zakładu Karnego w Wołowie wyjaśnił, że skarżący nie mógł wziąć udziału w referendum, ponieważ został pozbawiony praw publicznych decyzją sądu. W świetle obowiązującego prawa, utrata powyższych praw obowiązuje od momentu uprawomocnienia się wyroku, ale okres dyskwalifikujący, w przypadku skarżącego siedem lat, nie rozpoczyna biegu przed dniem opuszczenia zakładu karnego.
84. Decyzją z dnia 31 stycznia 2007 roku Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze odmówił rozstrzygnięcia wątpliwości, co do wykonania odpowiedniego wyroku w zakresie wykonania środka karnego skutkującego pozbawieniem prawa do głosowania. W ocenie sądu brakowało podstaw do rozstrzygnięcia przedmiotowej kwestii. Sąd wyjaśnił jednak, że zawieszenie biegu okresu pozbawienia praw publicznych jest unormowaniem, które nadaje sens środkom karnym. Chodzi bowiem o to, by ich dolegliwość nie stanowiła fikcji.

11. Edukacja poza jednostką penitencjarną

- 85. Przez cały okres pozbawienia wolności skarżący ubiegał się o zgodę na odbycie studiów wyższych poza systemem penitencjarny.
- 86. W dniu 18 grudnia 2002 roku Komisja Penitencjarna Zakładu Karnego w Wołowie oddaliła wniosek skarżącego ze względu na jego negatywną prognozę kryminologiczną.
- 87. W dniu 24 lutego 2003 roku Sąd Okręgowy we Wrocławiu utrzymał decyzję w mocy.

B. Drugi skarżący

1. Okres pozbawienia skarżącego wolności

- 88. W dniu 8 listopada 2000 roku skarżący został tymczasowo aresztowany w związku z toczącym się przeciwko niemu postępowaniem karnym.
- 89. Skarżący został osadzony w Zakładzie Karnym w Wołowie, gdzie przebywał do bliżej nieokreślonego dnia. W chwili przebywania w Zakładzie Karnym w Zarębie Górnej.

2. Warunki osadzenia skarżącego

- 90. Skarżący podniósł, że był przetrzymywany w nieodpowiednich warunkach bytowych i sanitarnych. Zarzucił, w szczególności, występowanie zjawiska znacznego przeludnienia.
- 91. W bliżej nieokreślonym czasie skarżący przebywał w celi mieszkalnej nr 76 na oddziale IVA. Ogólna powierzchnia tej celi wynosiła 16 m², ale rzeczywista powierzchnia mieszkalna została zmniejszona do 13 m² w związku ze znajdującym się w środku kącikiem sanitarnym i innym sprzętem kwaterunkowym. W celi przebywało jednocześnie od sześciu do ośmiu osadzonych. Skazani nie mieli dostępu do ciepłej wody w celi mieszkalnej. Nie było tam również głośników umożliwiających odbiór radia. Cella nie była właściwie wentylowana i oświetlona. Dwa małe okna były stale zastawione piętrowymi łózkami a sztuczne światło było nieodpowiednie.
- 92. Rząd stwierdził, że w bliżej nieokreślonym dniu, prawdopodobnie w listopadzie 2009 roku, skarżący został osadzony w Zakładzie Karnym w Zarębie Górnej w celi mieszkalnej spełniającej ustawową normę powierzchniową minimum 3m² na osobę. Skarżący nie zakwestionował powyższej opinii.

3. Działania skarżącego dotyczące warunków osadzenia skarżącego

- 93. Skarżący nie wniósł żadnych skarg do władz penitencjarnych lub administracji więziennej. Nie wniósł on także powództwa cywilnego o odszkodowanie za naruszenie dóbr osobistych w związku ze zjawiskiem przeludnienia i nieodpowiednimi warunkami bytowymi.

WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE I PRAKTYKA

94. Szczegółowy opis właściwego prawa krajowego i praktyki w zakresie przepisów ogólnych, odnoszących się do warunków odbywania kary pozbawienia wolności w Polsce i środków krajowych, na które mogą powołać się osadzeni utrzymujący, że byli przetrzymywani w niegodziwych warunkach, zostały ujęte w wyrokach pilotażowych wydanych przez Trybunał w sprawach *Orchowski przeciwko Polsce* (skarga nr 17885/04) oraz *Norbert Sikorski przeciwko Polsce* (skarga nr 17599/05) z dnia 22 października 2009 roku (zob. odpowiednio §§ 75-85 i §§ 45-88). Nowe standardy zostały zawarte w orzeczeniu Trybunału w sprawie *Łatak przeciwko Polsce* (skarga nr 52070/08) z dnia 12 października 2010 roku (zob. §§ 25-54).

PRAWO

I. WNIOSEK RZĄDU O SKREŚLENIE SKARGI Z LISTY SPRAW ZGODNIE Z ARTYKUŁEM 37 KONWENCJI

95. W piśmie z dnia 16 marca 2009 roku Rząd wnioskował o skreślenie skargi z listy spraw zgodnie z artykułem 37 Konwencji, który w istotnym zakresie stanowi co następuje:

„1. Trybunał może w każdej fazie postępowania zdecydować o skreśleniu skargi z listy spraw, jeżeli okoliczności prowadzą do wniosku, że:

- a) skarżący nie podtrzymuje swej skargi, lub
- b) spór został już rozstrzygnięty, lub
- c) z jakiegokolwiek innej przyczyny ustalonej przez Trybunał nie jest uzasadnione dalsze rozpatrywanie skargi. ...”

96. Rząd utrzymywał, że skarżący nie zdołali przedstawić obserwacji, co do dopuszczalności i meritum skargi, uniemożliwiając tym samym jej dalsze rozpatrzenie.

97. Trybunał stwierdził, że skarżący nie byli reprezentowani przez pełnomocnika. Pierwszy skarżący, który występował w imieniu własnym oraz drugiego skarżącego, w toku całego postępowania prowadził obszerną korespondencję z Trybunałem. We wszystkich pismach, łącznie z korespondencją kierowaną do Trybunału przed upływem terminu wyznaczonego na przedstawienie obserwacji, pierwszy skarżący, w imieniu własnym i drugiego skarżącego, podtrzymywał przedstawioną wcześniej argumentację oraz żądał kontynuowania postępowania w sprawie. Wyjaśnił, że nie odniósł się szczegółowo do obserwacji poczynionych przez Rząd, ponieważ nie posługuje się żadnym z języków urzędowych Trybunału.

W zaistniałych okolicznościach oraz mając na uwadze fakt, że pierwszy skarżący wyraził jednoznacznie zamiar kontynuowania badania skargi, Trybunał zdecydował o dalszym rozpatrzeniu sprawy.

98. Trybunał odrzuca zatem wniosek Rządu dotyczący skreślenia skargi z listy na podstawie Artykułu 37 Konwencji.

II. ZARZUCANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 3 KONWENCJI Z POWODU PRZELUDNIENIA I NIEODPOWIEDNICH WARUNKÓW POZBAWIENIA SKARŻĄCYCH WOLNOŚCI ORAZ NIEWŁAŚCIWEJ OPIEKI MEDYCZNEJ UDZIELONEJ PIERWSZEMU SKARŻĄCEMU W TRAKCIE OSADZENIA

99. Pierwszy skarżący zarzucił naruszenie artykułu 3 Konwencji z powodu przeludnienia, nieodpowiednich warunków pozbawienia wolności oraz niewłaściwej opieki medycznej w Zakładzie Karnym w Wołowie i we Wrocławiu.
100. Drugi skarżący podniósł zarzuty nieodpowiednich warunków pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w Wołowie.

A. Dopuszczalność skargi

1. Sprzeciw Rządu odnośnie wyczerpania środków krajowych

101. Rząd podniósł zarzut wstępny, że skarżący nie wyczerpali wszystkich dostępnych środków krajowych.

(a) Rząd

102. Rząd stwierdził, że pierwszy skarżący został zwolniony z zakładu karnego w dniu 2 lutego 2009 roku. Drugi skarżący natomiast, krótko po wydaniu wyroku pilotażowego w sprawach *Orchowski i Norbert Sikorski*, został przeniesiony do jednostki penitencjarnej, która spełniała ustawową normę minimum 3m² powierzchni celi na osobę. W zaistniałych okolicznościach, rzekome naruszenie artykułu 3 Konwencji nie mogło już mieć miejsca. Skarżący powinni zatem wytoczyć powództwo o zadośćuczynienie na podstawie artykułu 24 w związku z artykułem 448 Kodeksu cywilnego z tytułu doznanej krzywdy w przeszłości.
103. Rząd powołał się w tym względzie, w szczególności, na orzeczenie w sprawie *Orchowski* i przypomniał, że Trybunał uwzględniając zasadę subsydiarności uznał, że w sprawach, w których rzekome naruszenie artykułu 3 przestaje mieć miejsce i nie może zostać usunięte z mocą wsteczną, jedyną formą zadośćuczynienia jest rekompensata pieniężna.
104. W związku z powyższym, Rząd zwrócił się do Trybunału z wnioskiem o odrzucenie skargi ze względu na niewyczerpanie krajowych środków odwoławczych, zgodnie z artykułem 35 § 1 Konwencji

(b) Skarżący

105. Skarżący nie wypowiedzieli się w tej kwestii.

(c) Trybunał

(i) Zasady przyjęte w ostatnim czasie

106. Trybunał odniósł się już do podobnego sprzeciwu Rządu odnośnie wyczerpania środków krajowych w przytoczonych powyżej orzeczeniach w sprawie *Łatak przeciwko Polsce* oraz *Łomiński przeciwko Polsce* i rozważył podnoszone argumenty

nie tylko w kontekście sprawy skarżących, lecz także w związku z obecnymi lub potencjalnymi sprawami poruszającymi podobne kwestie (zob. *Łatak przeciwko Polsce*, skarga nr 52070/08 i *Łomiński przeciwko Polsce* skarga nr 33502/09 (dec.) z dnia 12 października 2010, odpowiednio §§ 71-85 oraz §§ 62-76)

107. Dokonując tego, Trybunał uwzględnił fakt, że w dniu wydania swoich decyzji było przed nim zawisłych 271 spraw, w których skarżący sformułowali zarzut analogiczny co do meritum, zarzucając naruszenie artykułu 3 Konwencji polegające na tym, że w różnych terminach i w różnych okresach czasu zostali negatywnie dotknięci tym samym problemem strukturalnym, będąc osadzonymi w przeludnionych i niespełniających wymogów sanitarnych celach (ibid. § 84 i § 75, odpowiednio).
108. Uznając, że powództwo cywilne na podstawie artykułu 24 w związku z artykułem 448 Kodeksu cywilnego może stanowić „skuteczny środek odwoławczy” dla celów zawartych w artykule 35 ust. 1 Konwencji poczynając od dnia 17 marca 2010 roku i uwzględniając trzyletni okres przedawnienia na wniesienie takiego powództwa, Trybunał stwierdził, że zasadniczo w odniesieniu do wszystkich spraw, w których do czerwca 2008 r. domniemane naruszenie zostało naprawione na drodze zapewnienia skarżącemu warunków zgodnych z Konwencją lub zakończyło się *ipso facto* na skutek zwolnienia skarżącego, skarżący ci winni wnieść powództwo cywilne o zadośćuczynienie z tytułu naruszenia dóbr osobistych (ibid. § 85 i § 76, odpowiednio).

(ii) *Wnioski Trybunału w sprawie pierwszego skarżącego*

109. W przedmiotowej sprawie pierwszy skarżący został pozbawiony wolności w dwóch odrębnych terminach (zob. paragrafy 7 i 8 powyżej).

(α) Pierwsza kara pozbawienia wolności wymierzona skarżącemu

110. Pierwsze pozbawienie skarżącego wolności trwało w sumie od dnia 26 września 1995 roku do dnia 9 lipca 2004 roku. W rzeczywistości okres ten wydłużył się, ponieważ udzielono skarżącemu osiemnastomiesięcznej przerwy w wykonywaniu kary w celu odbycia leczenia poza jednostką penitencjarną.
111. Trybunał zauważa, że zarzut naruszenia artykułu 3 Konwencji nie ogranicza się do stanu przeludnienia i będących jego następstwem złych warunków bytowych i sanitarnych, których doświadczył skarżący w trakcie osadzenia. Skarżący, który cierpiał na rzadką chorobę o podłożu ortopedycznym podniósł równocześnie, że dostęp do opieki medycznej w warunkach systemu penitencjarnego był niewłaściwy, co doprowadziło do pogorszenia się jego stanu zdrowia.
- Trybunał orzekł już w podobnej sprawie i wywiódł, że jedynie środek odwoławczy, który odnosiłby się w pełni a nie wybiórczo do zarzutów podnoszonych przez skarżącego, umożliwiłby w rzeczywistości poprawę jego sytuacji (zob. *Sławomir Musiał przeciwko Polsce*, skarga nr 28300/06, § 80, ECHR 2009-... (fragmenty)).
112. Pomiędzy rokiem 2001 a 2003 skarżący złożył kilkakrotnie wnioski o udzielenie przerwy w odbywaniu kary pozbawienia wolności ze względów zdrowotnych. Zainicjował on również postępowanie karne przeciwko personelowi medycznemu Aresztu Śledczego we Wrocławiu. Podejmując powyższe działania, skarżący w dostatecznym stopniu zwrócił uwagę władz penitencjarnych na kwestię dostosowania warunków bytowych i opieki medycznej w jednostce do jego stanu zdrowia (zob. paragrafy 35-45 powyżej).

Ponadto, skarżący podjął działania celem zaskarżenia, szczególnie, warunków pozbawienia wolności i przeludnienia. Skarżący składał skargi penitencjarne, wszczął postępowanie karne przeciwko personelowi i administracji Zakładu Karnego w Wołowie oraz wniósł powództwo cywilne przeciwko Zakładowi Karnemu we Wrocławiu (zob. paragraf 25-34 powyżej).

113. Mając na uwadze, że zarzut skarżącego dotyczący naruszenia artykułu 3 Konwencji ma podwójny charakter, Trybunał rozpatrzy jednak sprzeciw Rządu w zakresie w jakim został zakomunikowany, mianowicie w odniesieniu do zjawiska przeludnienia i będących jego następstwem złych warunków bytowych i sanitarnych, których doświadczył skarżący w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności.

Trybunał przypomina, że w wydanych przez siebie wyrokach pilotażowych w sprawach *Orchowski* i *Norbert Sikorski* (zob. *Orchowski*, cyt. powyżej, § 96 i *Norbert Sikorski*, cyt. powyżej, §§ 100-101) uznał, że stwierdzenie Trybunału Konstytucyjnego oraz tego Trybunału, że przeludnienie w polskich zakładach karnych miało charakter strukturalny „osłabiło skuteczność dostępnych krajowych środków odwoławczych sprawiając, że stały się one teoretyczne, iluzoryczne i niezdolne do zapewnienia zadośćuczynienia w związku z zarzutem skarżącego” (ibid. § 111 and § 121, odpowiednio). Powyższe wnioski mają także zastosowanie w przedmiotowej sprawie w zakresie, w jakim dotyczą pierwszego pozbawienia skarżącego wolności, które zakończyło się w 2004 roku, bacząc w szczególności na to, iż Rząd wyraźnie przyznał, że w rzeczonym czasie w jednostkach penitencjarnych w Polsce występował ogólnokrajowy problem przeludnienia (ibid. § 146 and § 148, odpowiednio) oraz że powództwa cywilne i skargi wniesione przez skarżącego przeciwko Zakładowi Karnemu w Wołowie i we Wrocławiu pomiędzy rokiem 2001 a 2004 były bezskuteczne (zob. paragraf 18-27 powyżej.).

Uwzględniając ponadto, że pierwszej pozbawienie skarżącego wolności w 2004 roku oraz wytoczenie powództwa cywilnego na podstawie artykułu 24 i 448 Kodeksu cywilnego objęte jest przepisami o trzyletnim okresie przedawniania, Trybunały stwierdza, że obecnie nie można wymagać od skarżącego, aby skorzystał z tego środka o charakterze cywilnoprawnym.

114. Trybunał oddala zatem zarzut wstępny podniesiony przez Rząd, że skarżący nie wyczerpał wszystkich dostępnych środków krajowych w zakresie pierwszego pozbawienia wolności.
115. Trybunał uważa również, że ta część skargi nie jest oczywiście bezzasadna w rozumieniu artykułu 35 § 3 Konwencji. Trybunał stwierdza ponadto, że nie jest niedopuszczalna z jakichkolwiek innych przyczyn. Musi zatem zostać uznana za dopuszczalną.

(β) Drugi okres pozbawienia skarżącego wolności

116. Drugi okres pozbawienia skarżącego wolności, trwał od dnia 26 stycznia 2006 roku do dnia 2 lutego 2009 roku. W tym okresie skarżący wniósł liczne skargi na jakość udzielanej mu opieki medycznej w Zakładzie Karnym w Wołowie, lecz żadnej dotyczącej przeludnienia i ogólnych warunków bytowych. Nie wniósł on także powództwa cywilnego o zadośćuczynienie z tytułu naruszenia dóbr osobistych.

W tym przypadku, Trybunał zbada dopuszczalność skargi skarżącego dotyczącej artykułu 3 w każdym podniesionym aspekcie.

117. W zakresie, w jakim skarżący sformułował zarzut przeludnienia i będących jego następstwem złych warunków bytowych i sanitarnych w trakcie pozbawienia wolności, Trybunał zauważa, że skarżący w chwili obecnej przebywa na wolności i wciąż

dysponuje odpowiednim czasem na przygotowanie i wniesienie powództwa na podstawie artykułu 24 w związku z artykułem 448 Kodeksu cywilnego do sądów w Polsce. Ponadto, przed złożeniem skargi do Trybunału na warunki drugiego osadzenia, skarżący powinien dochodzić roszczeń na szczeblu krajowym.

118. Trybunał zauważa następnie, że skarga w zakresie w jakim odnosi się do warunków osadzenia skarżącego w okresie od dnia 26 stycznia 2006 roku do dnia 2 lutego 2009 roku musi zostać odrzucona na mocy artykułu 35 §§ 1 i 4 Konwencji z uwagi na nie wyczerpanie środków krajowych.

119. W zakresie w jakim skarżący podniósł zarzut braku dostępu do odpowiedniej opieki medycznej w trakcie drugiego pozbawienia wolności, Trybunał zauważa co następuje.

Strony nie przedstawiły żadnych zaświadczeń ani opinii lekarskich na temat stanu zdrowia skarżącego w trakcie i po drugim okresie pozbawienia wolności. Po sześciu miesiącach, skarżący poinformował władze placówki penitencjarnej, że nie wyraża zgody na badania lekarskie i leczenie na oddziale ortopedycznym Zakładu Karnego we Wrocławiu (zob. paragraf 49 powyżej). Następnie, w październiku 2007 roku wycofał zgodę na zaplanowany wcześniej zabieg operacyjny (zob. paragraf 52 powyżej). Na koniec, władze dołożyły wszelkich starań, aby monitorować stan zdrowia skarżącego i zapewnić mu specjalistyczne leczenie, pomimo jego niechęci do współpracy, zapisując go na badania kontrolne w placówkach innych niż Zakład Karny we Wrocławiu (zob. paragraf 52 powyżej).

W świetle zgromadzonej dokumentacji, Trybunał uznaje, że władze spełniły wymogi zawarte w artykule 3 Konwencji dotyczące zapewnienia skarżącemu należytej opieki medycznej i leczenia dostosowanego do jego stanu zdrowia w rzeczonym czasie.

120. Z uwagi na powyższe ta część skargi jest oczywiście bezzasadna i musi zostać odrzucona zgodnie z artykułem 35 §§ 3 i 4 Konwencji.

(iii) Wnioski Trybunału co do drugiego skarżącego

121. Drugi skarżący jest pozbawiony wolności od dnia 8 listopada 2000 roku. W bliżej nieokreślonym dniu, prawdopodobnie w listopadzie 2009 roku, skarżący został osadzony w celi mieszkalnej, w której nie była naruszona ustawowa norma powierzchniowa 3 m² na osobę. W chwili obecnej przebywa on w Zakładzie Karnym w Zarębie Górnej i nie składa skarg na tę jednostkę penitencjarną.

Dlatego też, mając na uwadze fakt, że skarżący wciąż dysponuje odpowiednim czasem na przygotowanie i wniesienie powództwa na podstawie artykułu 24 w związku z artykułem 448 Kodeksu cywilnego do sądów w Polsce, przed złożeniem skargi do Trybunału, powinien on dochodzić roszczeń na szczeblu krajowym.

Od dnia 6 grudnia 2009 roku, z chwilą wejścia w życie artykułu 110 § 2 (f) Kodeksu karnego wykonawczego, osadzony umieszczony w warunkach niespełniających ustawowej normy powierzchniowej na osobę, może wnieść skargę do sądu i zakwestionować decyzję administracji jednostki penitencjarnej o zmniejszeniu powierzchni mieszkalnej celi (zob. *Łatak i Łomiński* cyt. wyż., §§ 42-43 i 86-87 oraz §§ 34-35 i 77-78, odpowiednio).

122. Z uwagi na powyższe skarga wniesiona przez drugiego skarżącego musi zostać odrzucona zgodnie z artykułem 35§ 3 i 4 Konwencji z uwagi na nie wyczerpanie środków krajowych.

B. Meritum skargi

1. Pierwszy skarżący

123. Pierwszy skarżący podnosił, że warunki jego osadzenia w Zakładach Karnych w Wołowie i we Wrocławiu w okresie od 2001 roku do 2004 roku nie spełniały standardów określonych w artykule 3 Konwencji. Zarzucił w szczególności, że został osadzony w przeludnionych celach mieszkalnych o powierzchni mniejszej niż 3m² na osobę oraz że umożliwiono mu przebywanie poza celą w mocno ograniczonym wymiarze czasowym np. przysługiwała mu jedynie godzina zajęć sportowych na wolnym powietrzu dziennie i prawo do jednej kąpieli pod prysznicem na tydzień.

Skarżący zarzucił również, że nie zapewniono mu odpowiedniej opieki medycznej podczas odbywania pierwszej kary pozbawienia wolności.

2. Rząd

124. Rząd argumentował, że podczas odbywania kary pozbawienia wolności skarżący nie doznał niehumanitarnego lub poniżającego traktowania, które osiągnęło minimalny poziom dolegliwości w rozumieniu artykułu 3 Konwencji. Zdrowie i życie skarżącego nie było zagrożone, ponieważ otrzymywał regularną i specjalistyczną opiekę medyczną oraz leczenie.

3. Ocena Trybunału

125. Przedmiotowa sprawa odnosi się do kwestii zgodności stanu zdrowia skarżącego i warunków jego osadzenia w Zakładach Karnych w Wołowie i we Wrocławiu. Trybunał musi także udzielić odpowiedzi na pytanie, czy zaistniała sytuacja osiągnęła minimalny poziom dolegliwości mieszczący się w ramach artykułu 3 Konwencji.
126. Podsumowanie zasad ogólnych dotyczących opieki medycznej i warunków osadzenia określonych w artykule 3 Konwencji, znajduje się w wyrokach Trybunału w sprawach *Sławomir Musiał przeciwko Polsce* (nr 28300/06, §§ 85-88, ECHR 2009-...(fragmenty)) oraz *Orchowski przeciwko Polsce* (cyt. wyż., §§ 119-229).
127. Trybunał zauważa, że skarżący ograniczył skargę do czasu trwającego od bliżej nieokreślonego dnia na początku 2001 roku do dnia 9 lipca 2004 roku, to znaczy do okresu prawie trzech lat i sześciu miesięcy (zob. paragrafy 12 i 123 wyż.)

Skarżący podniósł, że przez cały ten czas był przetrzymywany w znacznie przeludnionych celach oraz że przysługiwała mu jedynie godzina zajęć sportowych na wolnym powietrzu dziennie oraz jedna kąpiel pod prysznicem na tydzień.

128. Rząd nie udzielił żadnych informacji na temat liczby współwięźniów, którzy przebywali w celi ze skarżącym oraz ogólnej liczby osadzonych w Zakładzie Karnym we Wrocławiu w 2001 roku i w Zakładzie Karnym w Wołowie w okresie od września 2001 roku do lipca 2004 roku (zob. paragraf 13 powyżej)

Liczne postępowania wszczęte przez skarżącego na szczeblu krajowym ujawniły jednak, że Zakład Karny w Wołowie zmagał się w rzeczonym czasie z problemem przeludnienia oraz że zjawisko to dotknęło także skarżącego. Potwierdzono, że osiem cel mieszkalnych, w których przebywał skarżący w trakcie odbywania kary w Zakładzie Karnym w Wołowie miało powierzchnię 16 m² oraz że

liczba przebywających w nich wspólnie skazanych była bliska ośmiu (zob. paragrafy 28 i 29 wyż.)

129. Trybunał uznał w dwóch wcześniej wydanych wyrokach pilotażowych w sprawach *Orchowski przeciwko Polsce* i *Norbert Sikorski przeciwko Polsce*, że przez wiele lat, mianowicie od 2000 roku do przynajmniej połowy 2008 roku, przełudnienie w polskich zakładach karnych i aresztach śledczych ujawniło problem strukturalny polegający na stosowaniu „praktyki niezgodnej z Konstytucją” (zob. *Orchowski*, cyt. wyż. § 151 i *Norbert Sikorski*, cyt. wyż. §§ 155-156).
130. Mając na uwadze powyższe przesłanki, Trybunał uznał, że przez okres około trzech lat i sześciu miesięcy skarżący był osadzony w przełudnionych celach mieszkalnych o powierzchni mniejszej niż 3m² na osobę oraz że miał możliwość korzystania jedynie z godziny zajęć sportowych na wolnym powietrzu dziennie oraz z jednej kąpieli pod prysznicem na tydzień.
131. Trybunał stwierdził ponadto, że podczas odbywania kary pozbawienia wolności skarżący niewątpliwie cierpiał na przykurcz Dupuytrena, chorobę, która nieleczona uniemożliwia prostowanie palców dłoni i stóp (zob. paragraf 14 powyżej)
132. Na początku odbywania kary pozbawienia wolności, przed 2001 rokiem, skarżący przeszedł dwa zabiegi operacyjne prawej ręki i prawej stopy (zob. paragrafy 15 i 16 powyżej). Liczne opinie biegłych oraz zeznania świadków, które zostały złożone w toku postępowania karnego wszczętego na wniosek skarżącego, ujawniły, że krótko po drugiej operacji skarżący namoczył dłoń w roztworze odkażającym niewiadomego pochodzenia i dokonał iniekcji w gojącą się ranę, co utrudniło proces powrotu do zdrowia (zob. paragraf 17 powyżej).
133. Ponadto, z dokumentacji zgromadzonej przez Trybunał wynika, że stan zdrowia skarżącego był monitorowany przez lekarzy specjalistów (zob. paragrafy 18-23 powyżej), pomimo jego częstej niechęci do współpracy. Sporządzono opinie biegłych w celu określenia, czy postępujący proces chorobowy może zostać leczony w warunkach systemu penitencjarnego (zob. paragrafy 20; 22 oraz 23 powyżej).
134. Trybunał zauważa jednak, że opinie biegłych były w znacznej mierze sprzeczne. Podczas gdy w 2001 roku uznano, że skarżący powinien zostać poddany operacji rekonstrukcji prawej dłoni w poradni ortopedycznej Aresztu Śledczego w Warszawie (zob. paragraf 18 wyż.), w styczniu 2002 roku zabieg ten nie był już zalecany. Skarżący został także poinformowany, że szpitale więzienne nie są w stanie zapewnić mu dalszej opieki diagnostycznej (zob. paragraf 19 wyż.). Miesiąc później sprecyzowano, że istnieją rzeczywiście wskazania do przeprowadzenia operacji rekonstrukcji, lecz nie w trybie natychmiastowym oraz że stan zdrowia skarżącego mógłby ulec poprawie przy zastosowaniu fizjoterapii dostępnej w zakładzie karnym (zob. paragraf 20 wyż.). Trybunał nie posiada wiedzy na temat tego, czy zalecana fizjoterapia została udostępniona skarżącemu w jednostce penitencjarnej. Jest faktem, że operacja rekonstrukcji nie została przeprowadzona tak długo, jak skarżący przebywał w zakładzie karnym, mianowicie do lipca 2004 roku.
135. Trybunał uderza również to, że pomimo kontroli i leczenia, które zostało zapewnione skarżącemu w jednostce penitencjarnej, stan jego zdrowia uległ pogorszeniu do tego stopnia, że w marcu 2003 roku przykurcz małego palca prawej dłoni był tak rozległy, że zalecano jego amputację (zob. paragrafy 21 wyż.).

W 2003 roku skarżący kwalifikował się także do operacji przykurczu dwóch palców lewej dłoni, ale zabieg nie został wyznaczony w ciągu tego roku (zob. paragraf 22 powyżej). W kwietniu 2004 roku zabieg był stale zalecany. Skarżący mógł poddać się leczeniu jedynie po lipcu 2004, kiedy otrzymał w końcu przerwę w odbywaniu kary pozbawienia wolności (zob. paragrafy 23 oraz 24 powyżej).

Trybunału nie jest w stanie spekulować na temat tego, czy postęp choroby, na którą cierpiał skarżący mógł zostać zahamowany lub spowolniony, gdyby przebywał on na wolności i miał dostęp do profesjonalnej opieki medycznej i korzystał z niej według własnego uznania. Podobnie, trafność zalecanej przez lekarzy więziennych diagnozy i terapii nie może zostać zweryfikowana.

W przedmiotowej sprawie jest jednak oczywiste, że władze nie zastosowały się do zaleceń lekarzy wskazujących na konieczność poddania skarżącego dwóm zabiegom operacyjnym oraz że opóźnienia spowodowane oceną jego stanu zdrowia mogły mieć poważne i nieodwracalne konsekwencje np. zalecana amputacja małego palca u prawej dłoni skarżącego.

Na koniec, w świetle istotnych wątpliwości na temat tego, czy choroba skarżącego mogła być skutecznie leczona w warunkach izolacji więziennej, które pojawiły się po raz pierwszy już w styczniu 2002 roku, Trybunał uznał, że władze nie podjęły we właściwym czasie działań w celu udzielenia skarżącemu przerwy w odbywaniu kary, co nastąpiło dopiero w czerwcu 2004 roku i przedłużyły jego cierpienia wynikające z pogłębiającej się choroby.

136. Trybunał uznaje, że szczególnie stan zdrowia, skarżącego uczynił go bardziej wrażliwym od przeciętnego osadzonego. W konsekwencji, jego pozbawienie wolności w warunkach opisanych powyżej oraz fakt, że władzom nie udało się zapewnić mu odpowiedniego leczenia chirurgicznego lub udzielić przerwy w odbywaniu kary bez niepotrzebnej zwłoki w celu odbycia leczenia na wolności, doprowadziło do stresu, niepokoju a nawet fizycznego cierpienia i niepotrzebnie wystawiło jego zdrowie na niebezpieczeństwo.
137. Oceniając całościowo okoliczności faktyczne sprawy oraz mając w szczególności na uwadze skumulowane konsekwencje nieodpowiedniej opieki medycznej oraz nieodpowiednich warunków bytowych pozbawienia skarżącego wolności, które prawdopodobnie wpłynęły niekorzystnie na stan jego zdrowia i samopoczucie, Trybunał uznał, że istota, czas trwania oraz dotkliwość złego traktowania, na jakie został narażony skarżący są wystarczające, aby uznać je za nieludzkie i poniżające (zob. *Egmez przeciwko Cyprowi*, nr 30873/96, § 77, ECHR 2000-XII; *Labzov przeciwko Rosji*, nr 62208/00, § 45, z dnia 16 czerwca 2005 roku oraz *Mayzit przeciwko Rosji*, nr 63378/00, § 42, z dnia 20 stycznia 2005 roku)
138. Miało zatem miejsce naruszenie artykułu 3 Konwencji.

III. POZOSTAŁE ZARZUTY

A. Zarzut naruszenia Artykułu 6 Konwencji oraz Artykułu 2 i 3 Protokołu nr 1 do Konwencji

139. Pierwszy skarżący zarzucił naruszenie artykułu 6 Konwencji w związku z wynikiem licznych postępowań karnych zainicjowanych przez skarżącego przeciwko osobom trzecim, w tym: lekarzom, funkcjonariuszom oraz administracji więziennej (zob. paragrafy 27-29; 39-45; 63-66; 68 i 69 powyżej) oraz w związku z odmową zmiany jego grupy klasyfikacyjnej (zob. paragraf 59 powyżej) i wnioskami o wcześniejsze zwolnienie z placówki penitencjarnej (zob. paragraf 70 powyżej). Skarżący zarzucił także rzekome naruszenie prawa do edukacji, ponieważ władze więzienne nie wyraziły zgody na odbycie przed skarżącym studiów wyższych poza systemem penitencjarny (zob. paragrafy 85-87 powyżej). Ponadto, skarżący zarzucił domniemane naruszenie

prawa do głosowania, ponieważ w czerwcu 2003 roku w Zakładzie Karnym w Wołowie nie umożliwiono mu oddania głosu w referendum w sprawie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej (zob. paragrafy 80-84 powyżej).

140. Powyższe zarzuty są niezgodne *ratione materiae* z postanowieniami Konwencji i jej Protokołów dodatkowych w rozumieniu artykułu 35 ust. 3 Konwencji, muszą zostać oddalone zgodnie z artykułem 35 § 4 Konwencji.

B. Zarzuty dotyczące trzech postępowań cywilnych przeciwko Skarbowi Państwa

- 141 Pierwszy skarżący zarzucił także naruszenie artykułu 6 Konwencji w związku z rzekomymi nieprawidłowościami w toku i wynikiem trzech postępowań cywilnych o zadośćuczynienie z powództwa skarżącego przeciwko Skarbowi Państwa. Pierwsze zakwestionowane postępowanie (o naruszenie dóbr osobistych, zob. paragrafy 30-34 powyżej) zakończyło się wyrokiem Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 31 sierpnia 2005 roku, od którego skarżący nie składał apelacji. Drugie postępowanie (powództwo o odszkodowanie przeciwko Sądowi Okręgowemu we Wrocławiu i Sądowi Apelacyjnemu, zob. paragraf 76 powyżej) jest w toku. Wreszcie trzecie zakwestionowane postępowanie (powództwo o odszkodowanie za uszczerbek na zdrowiu psychicznym, którego doznał po bójce w placówce penitencjarnej, zob. paragrafy 73-75 powyżej) zakończyło się wyrokiem sądu pierwszej instancji z dnia 1 marca 2005 roku. Skarżący nie składał apelacji od wyroku, ponieważ nie miała ona szans powodzenia.
- 142 Zarzuty dotyczące pierwszych dwóch postępowań muszą zostać oddalone zgodnie z artykułem 35 ust. 4 Konwencji ze względu na niewyczerpanie krajowych środków odwoławczych. Zarzuty dotyczące trzeciego postępowania są oczywiście bezzasadne z uwagi na ich czwartoinstancyjny charakter i muszą zostać odrzucone zgodnie z artykułem 35 § 4 Konwencji

C. Cenzura korespondencji skarżącego

- 143 Na koniec, skarżący zarzucił rzekomą cenzurę korespondencji i domniemany fakt, że władze wstrzymywały listy kierowane z Kancelarii Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Trybunał uznał jednak, że dokumenty znajdujące się w jego posiadaniu nie wskazują na naruszenie praw i wolności zawartych w Konwencji i jej Protokołach.

- 144 Z uwagi na powyższe przedmiotowa część skargi jest oczywiście bezzasadna i musi zostać odrzucona zgodnie z artykułem 35 § 3 i 4 Konwencji.

IV. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

- 145 Artykuł 41 Konwencji stanowi:

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie.”

- 146 Skarżący nie domagał się zadośćuczynienia

Z TYCH PRZYCZYN, TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *Oddala* wniosek Rządu o skreślenie skargi z listy spraw;
2. *Uznaje* skargę pierwszego skarżącego na naruszenie artykułu 3 Konwencji w zakresie, w jakim dotyczy ona odbywania pierwszej kary pozbawienia wolności za dopuszczalną, natomiast pozostałą część skargi, łącznie z zarzutami, które podniósł drugi skarżący, za niedopuszczalną;
3. *Stwierdza*, że nastąpiło naruszenie Artykułu 3 Konwencji w związku z pierwszym okresem pozbawienia wolności pierwszego skarżącego.

Sporządzono w języku angielskim oraz obwieszczono pisemnie dnia 26 lipca 2011 roku, zgodnie z Regułą 77 §§ 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Lawrence Early
Kanclerz Sekcji

Nicolas Bratza
Przewodniczący